

ASPECTE SEMANTICE ȘI PRAGMATICE ALE CONECTORILOR ÎN CADRUL DIALOGULUI

Cristina COJOCARI

Catedra Limbi Germanice

The dialogue plays an important role in oral communication as it represents the process through which the exchange of ideas and information takes place. A great role is played by the argumentative connectors that are essential elements of the linguistic persuasion system. These connectors have a double function: they connect two semantic units and offer an argumentative role to the units it puts into relations. The dialogue forms the basis of the creation, maintenance and development of the social structures that establish a balance generating social energy, creativity and development.

Dialogul reprezintă o parte integrantă a comunicării și apare nu ca un produs structural, ci ca rezultatul interacțiunii a doi sau mai mulți indivizi independenți, adesea cu interese divergente. Atât receptorul, cât și emițătorul trebuie să știe cum să comunice eficace, de aceea, pentru a atinge nivelul de competență necesar, ei trebuie să-și formeze anumite atitudini, comportamente, deprinderi, tehnici specifice, care pot fi învățate, practicate, evaluate și perfecționate. Interacțiunea verbală se realizează cu ajutorul unor mijloace: mărci, conectori și presupune o integrare a mesajului, o continuare a ideilor expuse anterior de un interlocutor. Acțiunea verbală se realizează în cadrul dialogului, presupunând o acțiune discursivă.

Conectorii sunt considerați o clasă de elemente lexico-gramaticale cu rol în evidențierea relațiilor gramaticale (sintactico-semantice) și/sau pragmatice dintre componentele comunicării care se situează la nivel frastic sau transfrastic. Conectorii sunt utilizați atât în textul narativ, cât și în dialog.

Termenul **conector textual** sau **pragmatic** desemnează un cuvânt sau un grup de cuvinte din clasa adverbului sau a conjuncției care au funcția de a asigura legătura formală și semantică dintre elementele unui discurs, contribuind la realizarea coeziunii textuale [1].

Caracterul eterogen al clasei reiese din statutul lexico-gramatical diferit al elementelor cu rol de conector (*conjuncții, adverbe, interjecții, construcții negramaticalizate* etc.), din tipul de relație pe care o marchează conectorii, relație gramaticală sau relație pragmatică, din multitudinea de valori semantice și pragmatice pe care conectorii le capătă în context.

În cadrul dialogului, această clasă de mărci lingvistice este relevantă, dat fiind că ia în discuție relația dintre **semantică și pragmatică** în analiza produselor verbale, prin evidențierea unor constrângeri semantice de care depinde interpretarea pragmatică.

Identici ca formă cu multe dintre conjuncții sau cu unele adverbe, conectorii pragmatici funcționează ca punți de legătură între planul verbal și cel contextual. De ex.:

- De ce nu ai fost la ore?
- *Fiindcă* am participat la olimpiada la dame.

Lista răspunsurilor poate fi continuată, întrucât conectorul *fiindcă* are o funcție de ghidaj, de a orienta interlocutorii în timpul dialogului.

Conectorii sunt utilizați atât în dialog, cât și în textul narativ. Astfel că oricând un text poate fi transformat în dialog, și viceversa.

- De ce nu ai fost la ore?
- *Fiindcă* am dormit.

El nu a fost la ore, *fiindcă* a dormit.

E necesar a distinge treapta **analizei semantice** (lingvistice) de cea a **analizei pragmatice** (inferențială). În această a doua treaptă, ierarhia întrebunțării unui conector este dictată de ierarhia unor instrucțiuni, adică de constrângerile impuse de anumite tipuri de contexte asupra interpretării prin care se restrânge gama inferențelor susceptibile de a fi făcute pornind de la enunț. Rolul lor în dialog este de a relua cele spuse anterior.

Conectorii pragmatici sunt elemente de legătură, deoarece constau din două secvențe enunțiale explicite, dar interpretarea fiecărei întrebunțări distincte a conectorului pretinde o suită de inferențe, reduse progresiv

prin intermediul instrucțiunilor de folosire. În cadrul dialogului, prin aplicarea acestora din urmă, conectorul îndeplinește o **funcție de ghidaj** în efortul interpretativ implicat de înțelegerea optimă a sensului secvențelor conectate [2].

În gramatica limbii române, în categoria conectorilor sunt incluse prepoziția și conjuncția, ca două instrumente disociate atât după criteriul tipului de raport mediat (subordonare vs coordonare), cât și după nivelul la care se realizează relația, adică intra-propozițional sau intra-frastic. Conectorii textuali pot fi „exclusiv textuali”, cum ar fi: *or, pe de o parte, în primul rând*, sau pot coincide formal cu conectorii frastici, având însă funcție de conectori textuali dacă apar după punct: *așadar, de fapt, de altfel* [3].

În **sens sintactic**, în clasa conectorilor intră elemente specializate gramatical pentru indicarea relațiilor sintactico-semantice, precum *prepozițiile, conjuncțiile, relativele pronominale, adjectivele sau adverbiale*.

În **sens pragmatic**, pe lângă unele elemente gramaticale specializate pentru exprimarea conexiunilor sintactico-semantice (*conjuncții, relative pronominale*), clasa conectorilor cuprinde și *elemente nespecializate* cu rolul de a marca legături pragmatice de tip argumentativ, metadiscursiv: *interjecții* (păi, a, ei), *adverbe și locuțiuni adverbiale* (astfel, totuși, de asemenea), *construcții negramaticalizate* (pe de o parte, în acest caz) și chiar *propoziții* (așa cum am spus mai înainte, din cele arătate mai sus reiese).

Organizarea **dialogului**, ca eveniment comunicativ, are un fundament pragmatic care îi asigură coerența și continuitatea tematică. Formularea unui enunț vizează transmiterea unei informații care se adaptează condițiilor activității de enunțare, iar înlănțuirea enunțurilor reflectă diverse relații în plan factual sau între actele de vorbire. Un rol important în organizarea și avansarea tematică a dialogului îl au conectorii. Cei mai reprezentativi în acest sens fiind conectorii conjuncționali, iar cel mai des utilizate – conjuncțiile coordonatoare.

Conjuncția **și** la început de paragraf apare fără să aibă o legătură directă, sintactică cu ceea ce se enunță înainte, impunând o lectură narativă a fragmentelor de text pe care le conectează.

Conjuncția **or** introduce, din punct de vedere pragmatic, a doua premisă a unui argument, decisivă pentru concluzie.

Conjuncțiile **dar, da, însă**, ca și locuțiunea **numai că**, semnaleză o contrazicere a așteptărilor sugerate de enunțul precedent. La început de paragraf, adversativele pot anunța fie o nouă perspectivă de abordare a temei în discuție, fie o nouă temă, fie revenirea la o temă anterioară.

Conjuncția **iar** marchează un contrast tematic.

Propozițiile cauzale explicative marcate prin conectori conjuncționali specializați (**căci, pentru că, fiindcă**) se apropie de propozițiile coordonatoare prin faptul că nu exprimă o dependență sintactico-semantică față de ceea ce s-a enunțat înainte. Conectorul **căci** constituie un argument, o explicație pentru ceea ce se spune în primul enunț, nu o cauză a realizării sau a nerealizării acțiunii din enunțul anterior.

Conectorii **vai; ei, poftim; ia** imprimă enunțului care îi conțin o valoare modalizatoare, exprimând îndoiala, indecizia locutorului față de cele enunțate.

Conjuncțiile disjunctive sau, ori indică excluderea sau alternanța unor acțiuni, momente, posibilități.

Ca marcatori discursivi apar **grupările prepoziționale**: *în legătură cu, apropo de, față de, în raport cu*, care anunță o temă de discuție sau aduc în prim-plan un element dintr-un dialog anterior.

În relatarea orală, când locutorul își asumă sarcina de recapitulare a experienței trecute, el, ca persoană fizic prezentă, este referentul formei verbale *Eu*. Prezența persoanei *I* exprimă un act autoreflexiv și, de aceea, subiectiv, care este precedat de un verbum dicendi. În discursul oral, *Eu* este semnul unui obiect-persoană; are rol de agent când este subiectul gramatical al unui verb dicendi: *a spune, a vorbi* sau al unui verb care implică cu necesitate un verb dicendi: *a întreba, a răspunde*.

Când deschid o construcție incidentă, conectorii stabilesc numai formal legătura acesteia cu enunțul în care se încadrează. Utilizați incidental, conectorii introduc o completare sau o reflecție asupra conținutului discursului enunțat, asupra unei secvențe a discursului, asupra unuia dintre interlocutori sau asupra oricărui alt factor presupus în comunicare.

Conectorii pragmatice au capacitatea de a stabili conexiuni între două acte de vorbire, dirijează decodarea intențiilor cu care a fost formulat un enunț, marcând diverse roluri argumentative: confirmarea, justificarea, concesiunea, dezacordul, reproșul, concluzia.

Conectorul argumentativ este un morfem care articulează două sau mai multe enunțuri într-o strategie argumentativă unitară; exprimă valori pragmatice, adică seturi de supoziții, intenții, atitudini și credințe împărtășite de locutor și auditorul său. Plasând în centrul perspectivei strategiile folosite de participanți în

cadru interacțiunii verbale, pragmatica a reactivat în mod natural interesul pentru argumentație, privită ca modalitate de acțiune asupra celuilalt prin discurs [4].

Printre faptele de limbă pertinente pentru studiul argumentației se înscrie existența unui anumit număr de cuvinte – conectori, marginalizați, în general, de analiza semantică tradițională. Situația se schimbă radical din perspectiva argumentației, care vede în aceste elemente un mod de funcționare pe cât de eficient, pe atât de discret, una dintre rotițele esențiale ale sistemului de persuasiune lingvistică.

Acești conectori, după cum indică și numele, au o funcție dublă:

- 1) leagă două unități semantice;
- 2) conferă un rol argumentativ unităților pe care le pun în relație.

În cazul conectorilor, un rol decisiv revine implicitului, dar și naturii speciale a unităților semantice relaționate; se impune, totodată, și evidențierea caracterului variabil al dimensiunilor unităților în discuție. Există o diversitate de conectori cu funcție argumentativă:

- conectori care introduc argumentele: *căci, or, dar, chiar, pentru că*;
- conectori orientați în același sens: *chiar, de altfel*;
- conectori orientați în sens contrar: *dar*;
- conectori care introduc concluzia: *deci, totuși, sigur, așadar*.

Rolurile argumentative sunt frecvent indicate de conectorii specializați gramatical, precum o serie de conjuncții și adverbe nerelative, dar și de alte cuvinte sau expresii care capătă la nivel dialogal statut de conector.

Unii conectori au o **funcție expresiv-emotivă** care se asociază adesea unui rol argumentativ. Cel mai frecvent, o astfel de funcție au interjecțiile.

Trimițând la un fond de cunoștințe comun interlocutorilor, anumite expresii și cuvinte de tipul *așa cum ai văzut, după cum știi* au **funcție de reamintire**. Prin aceste mărci locutorul invocă un sprijin pentru ceea ce vrea să-i comunice alocutorului concret sau virtual.

Conectorii au **funcția de structurare discursivă**. În organizarea dialogului, foarte importanți sunt conectorii de introducere a unei teme de discuție, care asigură, totodată, legătura cu tema anterioară. Cu această funcție apar frecvent conectorii *dar, iar, totuși*, exprimând o opoziție; aceștia aduc un element nou în comunicare.

O altă categorie de conectori pragmatici, cu **funcție metadiscursivă**, au valoare modalizatoare discursivă, textuală, oferind informații despre atitudinea vorbitorului în raport cu ceea ce a fost sau va fi comunicat.

Studiile interesate de funcționarea textual-discursivă a unora dintre pronume, adverbe au demonstrat polivalența funcțională, capacitatea formelor respective de a avea întrebuințări diverse.

Se constată o anumită preferință de utilizare a conectorilor în ceea ce privește registrul stilistic. În conversația spontană se întâlnesc frecvent cu diverse valori semantice și pragmatice conectorul de opinie *cică*, precum și **conectorii** *așa, bun, tocmai* sau **interjecțiile** *păi, ei bine*. Toți acești conectori sunt mărci ale oralității. Transpuși în textul narativ, conectorii menționați contribuie la redarea oralității stilului.

În conversație, anumiți conectori, precum *deci, păi, da*, devin ticuri verbale, elemente de umplutură, nemaiaivând o valoare semantică și pragmatică evidentă.

Alți conectori, numiți și „conectori nobili”, apar, de obicei, în varianta scrisă, îngrijită a limbii sau în discursul oral elevat: *pe scurt, în fond, într-adevăr, în consecință*.

Studiul conectorilor este esențial pentru înțelegerea și compunerea discursivă într-o eră care, depășind stadiul informațional, tinde spre instituirea unei ere comunicative.

Cunoașterea și utilizarea corectă a formelor de interacțiune verbală în cadrul dialogului asigură eficiența comunicării.

Referințe:

1. Săvulescu S. Retorica și teoria argumentării. - București, 2004, p.157.
2. Luscher J.M., Moeschler J. Approches derivationale et procedurales des opérateurs et connecteurs temporels: les exemples set de enfin. // Cahier de Linguistique Française, 1990, no.11, p.80.
3. Mihăilă E. „Expectație” și „intenționalitate”. Considerații asupra cărții / Introducere în teoria textului de Emanuel Vasiliu // SCL. XLIII, nr.2, p.201.
4. Mainueneau D. Pragmatică pentru discursul literar. - Paris, 2007, p.248.

Prezentat la 12.04.2011